

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ ТА НАУКИ УКРАЇНИ
ОДЕСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ЕКОНОМІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
Кафедра банківської справи

Допущено до захисту

Завідувач кафедри _ Л.В. Кузнєцова
“ ” _ 2019 року

КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА

на здобуття освітнього ступеня бакалавра
зі спеціальності «Фінанси та кредит»
за темою:

«Застава як гарантія повернення банківських позик»

Виконав: студент 4 курсу, групи 1
факультет фінансів та банківської справи
спеціальності 6030508 «Фінанси та кредит»
КРАПІВНОЙ М. Ю.

Керівник: д.е.н., професор, завідувач
кафедри банківської справи ОНЕУ
КУЗНЄЦОВА Л. В.

ЗМІСТ

ВСТУП.....	3
РОЗДІЛ 1 ТЕОРЕТИЧНІ ТА ЗАКОНОДАВЧІ ОСНОВИ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПОЗИЧОКБАНКІВ.....	6
1.1. Забезпечення як захист позичок від кредитного ризикую.....	6
1.2. Правове забезпечення гарантії повернення банківських позичок	16
Висновки до розділу 1.....	22
РОЗДІЛ 2 АНАЛІЗ СУЧАСНИХ ПРОЦЕСІВ ВИКОРИСТАННЯ БАНКАМИ ЗАБЕСПЕЧЕННЯ ПОЗИК.....	24
2.1 Оцінка результатів кредитної діяльності ПАО «БАНК ВОСТОК».....	24
2.2. Особливості функціонування сучасного заставного механізму в банківській системі України	38
2.3. Ліквідність як основна характеристика предмета застави та принципи управління кредитним ризиком.....	47
Висновки до розділу 2.....	56
РОЗДІЛ 3 ШЛЯХИ ВДОСКОНАЛЕННЯ НАУКОВО-МЕТОДИЧНИХ ПІДХОДІВ ДО УПРАВЛІННЯ ЗАБЕСПЕЧЕННЯМ БАНКІВСЬКИХ ПОЗИЧОК.....	59
3.1. Управління заставним майном як фактор підвищення якості кредитного портфеля банків.....	59
3.2. Удосконалення науково-методичних підходів до розрахунку заставної вартості та забезпеченості банківської позички.....	65
Висновки до розділу 3.....	72
ВИСНОВКИ.....	74
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	77

ВСТУП

Актуальність теми дослідження. Сучасний етап становлення ринкових відносин в економіці України характеризується посиленням ролі банківської системи у стимулюванні економічного зростання, що визначається активізацією кредитних вкладень комерційних банків. Кризові явища у реальному секторі економіки, фінансовій та банківській сферах, призводять до галопуючого зниження кредитоспроможності більшості позичальників, впливаючи таким чином на повернення банківських позичок. Посідаючи головне місце в банківській діяльності, кредитування потребує ефективної організації та постійного вдосконалення управління забезпеченням банківських позичок. Тому трансформація стандартів управління забезпеченням банківських позичок, що впливає на підвищення ефективності управління сукупним кредитним ризиком, набуває особливої актуальності в сучасних умовах розвитку банківського бізнесу.

В економічній сфері, що динамічно змінюється, значна роль має відводитися підвищенню якості стандартів оцінки, розробці методології і трансформації забезпечувальних механізмів повернення кредитних ресурсів. Одним із таких інструментів є застава майна в матеріальній формі як спосіб забезпечення банківських позичок. Дослідження сутності забезпечення банківських позичок, методик оцінки та управління спрямоване на мінімізацію можливих втрат банку за позичковими операціями, створює необхідні умови для підтримки стійкого розвитку банківського сектора, а також створює передумови для економічного зростання в державі.

Питання застави як способу забезпечення банківських позичок досліджені у роботах Г. Белоглазова, Д. Гриджука, А. Мороза, М. Кабушкіна, Н. Костюченка, Л. Кузнецової, В. Лагутіна, О. Лаврушина;

питання оцінки вартості майна для цілей кредитування отримали висвітлення в роботах представників вітчизняної та зарубіжної науки М. Брагінського, У. Владічіна, С.Грибовського, А. Грязнова, В. Криворотова, Г. Мікеріна, А. Мишанова, І. Подколзина, В. Рослова, М. Федотової, Д. Фоміна, О. Щербакової.

У процесі роботи над темою вивчені роботи з визначення заставної вартості, заставного дисконту та управління ризиком забезпечення банківських позичок В. Галасюка, В. Міщенко, О. Кореневої, Я. Маркуса, Д. Мінімуліна, Т. Сірош, Є. Яскевича та багатьох інших.

Узагальнення та аналіз наукової літератури, нормативних актів з досліджуваної тематики дозволяють зробити висновок про те, що у міжнародних та національних стандартах оцінки майна, методиках і вимогах регулятора щодо оцінки рівня кредитного ризику недостатньо приділено уваги найважливішим аспектам сутності й ролі застави, методикам її оцінки та управління ризиками забезпечення банківських позичок. Тому існує необхідність подальших досліджень у таких напрямках: уточнення сутності поняття «забезпечення банківських позичок», вдосконалення системи управління забезпеченням банківських позичок; поглиблення теоретичних основ управління ризиками забезпечення, зокрема науково-методичних та практичних підходів до їх оцінки, моніторингу, трансформації стандартів управління забезпеченням банківських позичок через уніфікацію процедур і параметрів, перехід до комплексного адміністрування структурованого кредитного ризику. Все це обумовлює актуальність теми дослідження, визначає його об'єкт, предмет, мету і завдання.

Метою кваліфікаційної роботи на здобуття освітнього ступеня бакалавра є розвиток науково-методичних підходів і розробка практичних рекомендацій щодо підвищення ефективності управління забезпеченням банківських позичок з урахуванням ризиків, що притаманні процесу супроводження заставного портфеля банків, в умовах значної

невизначеності функціонування банків.

Об'єктом дослідження є процес управління забезпеченням банківських позичок.

Предметом дослідження є сукупність теоретичних, методичних та практичних положень щодо управління забезпеченням банківських позичок з урахуванням сучасних реалій.

Методи дослідження. Залежно від поставлених цілей і завдань в процесі дослідження використовувалися відповідні методи наукового пізнання: аналіз, синтез, систематизація та наукова абстракція, порівняння та спостереження.

Інформаційною базою дослідження виступають закони України, інші нормативно-правові акти центральних органів влади, зокрема, положення та інструкції НБУ, монографічні дослідження та наукові публікації економістів.

Джерела інформації для аналітичних розрахунків обмежуються офіційними даними НБУ та інформацією, котра розміщена на офіційних сайтах зазначених установ.

ВИСНОВКИ

В результаті проведеного в дипломній роботі дослідження, можна зробити наступні висновки. Метою дослідження був розвиток науково-методичних підходів і розробка практичних рекомендацій щодо підвищення ефективності управління забезпеченням банківських позичок з урахуванням ризиків, що притаманні процесу супроводження заставного портфеля банків, в умовах значної невизначеності функціонування банків. Для досягнення цієї мети було виділено ряд завдань, які було вирішено протягом проведення дослідження.

У дослідженні було розглянуто сутність категорії «застава». Застава – це спосіб забезпечення будь-яких зобов'язань, до числа яких входять і кредитні зобов'язання. Згідно із Законом України «Про заставу» предметом застави можуть бути : майно та майнові права; майно, яке згідно із законодавством України може бути відчужене заставодацем і на яке може бути звернено стягнення; майно, яке стане власністю заставодавця після заключення договору застави; майно, яке знаходиться у спільній власності. В практиці кредитування клієнтів банками застава майна з'являється через заставне зобов'язання, яке видається позичальником кредитору і підтверджує його право у разі невиконання платіжного зобов'язання отримати переважне задоволення претензій через вартість заставного майна. Таким чином, спосіб забезпечення виконання зобов'язань шляхом застави за своєю природою має майново-правовий характер, оскільки позичальник, який порушує зобов'язання, позбувається права на майно шляхом примусового його вилучення.

У подальшому дослідженні був проведений аналіз складу кредитного портфеля ПАО «БАНК ВОСТОК» і його зміни за зазначений період. Проаналізувавши вихідні дані, можна зробити висновок, що обсяг

кредитного портфеля аналізованого банку з початку 2016 року (початкова дата аналізу – 01.01.2016) мав тенденцію до збільшення, що свідчить про збільшення обсягів кредитної діяльності, ступеня її ризикованості та агресивності. Також автором в рамках даного дипломного дослідження було проведено аналіз існуючої практики роботи із заставами в процесі кредитування в Україні і Німеччині на аналізі анкетування обраних для цього дослідження респондентів. За результатами даного анкетування можна зробити висновок, що і в Україні, і в Німеччині оцінка вартості заставного забезпечення посідає малозначиме місце при оцінці кредитного ризику. Проте варто відзначити, що в рамках німецької банківської практики існує тісний взаємозв'язок між вартістю кредиту, що надається позичальнику і наявністю якісного забезпечення, на відміну від реалій української банківської системи. В Україні спостерігається недостатній розвиток заставного механізму, як якісного інструменту хеджування кредитних ризиків і існуюча недовіра до діючих методів вимірювання і прогнозування вартості застав.

Після аналізу основних характеристик ліквідності заставного майна, автором було розглянуто основні підходи до оцінки його вартості. Українські банки не мають однієї загальноприйнятої методики оцінки вартості заставного майна. Проте, незважаючи на значні відмінності в методиках оцінки заставного майна банками, можна виокремити три основні етапи через які проходить банк задля поліпшення якості свого кредитного портфеля при роботі із заставним майном:

- I. Ідентифікація і оцінка майна, яке пропонується у заставу.
- II. Моніторинг і контроль наявності заставного майна і його відповідності умовам договору.
- III. Формування і забезпечення повноти і достовірності інформації відносно наявності і стану предмета застави на всіх етапах кредитуванні.

Кризові явища останніх років продемонстрували, що функціонування вітчизняної банківської системи в умовах системної світової кризи потребує переосмислення місця і ролі застави в системі банківського кредитування, поліпшення методології оцінки заставної вартості, значно збільшуючи її роль при визначенні і хеджуванні кредитних ризиків банку.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Банківська енциклопедія / [С. Г. Арбузов, Ю. В. Колобов, В. І. Міщенко, С. В. Науменкова]. – К. : Центр наукових досліджень Національного банку України: Знання, 2011. – 504 с.
2. Про банки і банківську діяльність [Електронний ресурс] : закон України від 07.12.2000 № 2121-III / Офіційний сайт ВР України. – Режим доступу : <http://www.rada.gov.ua>.
3. Владичин У. В. Банківське кредитування : навчальний посібник / за ред. д.е.н., проф. С. К. Реверчука. – К. : Атіка, 2008. – 648 с.
4. Лаврушин О. И. Банковское дело: современная система кредитования / О. И. Лаврушин. – М. : Кнорус, 2008. – 264 с.
5. Про заставу [Електронний ресурс] : закон України від 02.10.1992 № 2654- XII / Офіційний сайт ВР України. – Режим доступу : <http://www.rada.gov.ua>.
6. Баріда Н. П. Роль застави та заставної вартості у кредитному процесі / Н. П. Баріда // Фінанси, облік і аудит. – 2014. – № 14. – С. 14–21.
7. Мишкін Федерік С. Економіка грошей, банківської справи і фінансових ринків / пер. з англ. С. Панчишин, Г. Стеблій, С. Сташишин. – К. : Основи, 1998. – 963 с.
8. Бугель Ю. Напрями удосконалення сучасних методів управління банківським кредитним портфелем / Ю. Бугель // Галицький економічний вісник. – 2010. – № 2(27). – С. 157–163.
9. Маслак Н. Г. Коефіцієнтний метод оцінки вартості заставного майна / Н. Г. Маслак, С. В. Башлай // Економіка: проблеми теорії та практики : зб. наук. праць / Дніпропетровський

національний університет. – Дніпропетровськ, 2006. – Вип. 219.
– Т. I. – С. 28–37.

10. Белова І. В. Проблемні кредити і роль застави в їх супроводженні / І. В. Белова, Д. А. Богославський // Вісник Сумського національного аграрного університету. Серія «Фінанси і кредит». – 2016.– № 2.– С. 3–10.
11. Цивільний кодекс України [Електронний ресурс] : закон України, Кодекс від 16.01.2003 № 435-IV / Офіційний сайт ВР України. – Режим доступу : <http://www.rada.gov.ua>. – Назва з домашньої сторінки Інтернету.
12. Земельний кодекс України [Електронний ресурс] : Кодекс від 25.10.2001 № 2768-III / Офіційний сайт ВР України. – Режим доступу :<http://www.rada.gov.ua>. – Назва з домашньої сторінки Інтернету.
13. Про іпотеку [Електронний ресурс] : закон України від 05.06.2003 № 898-IV /Офіційний сайт ВР України. – Режим доступу : <http://www.rada.gov.ua>.
14. Про забезпечення вимог кредиторів і реєстрацію обтяжень [Електронний ресурс] : закон України від 18.11.2003 № 1255-IV / Офіційний сайт ВР України. – Режим доступу : <http://www.rada.gov.ua>.
15. Кузнецова Л. В. Кредитний менеджмент : навчальний підручник /Л. В. Кузнецова. – Одеса : ОРІДУ НАДУ , 2007. – 332 с.
16. Кабушкин С. Н. Управление банковским кредитным риском : учебное пособие. – 2-е изд. – Минск : «Новое знание», 2005. – 336 с.
17. Козырь Ю. В. Оценка стоимости ликвидности / Ю. В. Козырь // Финансы и кредит. – 2004. – № 19. – С. 37–44.
18. Кротюк В. Базель II: розрахунок мінімально необхідної величини капіталу згідно з Першою компонентою / В. Кротюк, О. Куценко // Вісник Національного банку України. – 2006. – № 5. – С. 16–22.

19. Основні показники діяльності банків України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://bank.gov.ua/control/uk/publish/article?art_id=36807&cat_id.
20. Економічна теорія: макро- і мікроекономіка / За ред. З. Ватаманюка, С. Панчишина. – К. : Альтернативи, 2001. – 606 с.
21. Галасюк В. В. Способ учета эластичности спроса по цене при определении ликвидационной стоимости объектов / В. В. Галасюк // Вопросы оценки. – 2000. – № 4. – С. 44–48.
22. Галасюк В. В. Кредитование под залог и ликвидационная стоимость / Галасюк В. В. – Дн. : Новая идеология, 2001. – 89 с.
23. Грибовский С. В. Математические методы оценки стоимости недвижимости имущества / С. В. Грибовский, С. А. Сивец; под ред. С. В. Грибовского, М. А. Федотовой. – М. : Финансы и статистика, 2008. – 368 с.
24. Маркус Я. Ликвидационная стоимость: теория и проблемы / Я. Маркус // Вісник оцінки. – 2002. – № 2. – С. 22–23.
25. Руководство по кредитному менеджменту : пер. с англ. / под ред. Б. Эдвардса. – М. : Инфра-М, 1996. – 464 с.
26. Дзюблюк О. Оптимізація процесу формування резервів для відшкодування можливих втрат за кредитними операціями банку в системі фінансового менеджменту банківської діяльності / О. Дзюблюк // Вісник Тернопільської академії народного господарства. – 2014. – № 1. – С. 7–13.
27. Яскевич Е. Е. Сколько стоит ликвидность? [Электронный ресурс]. – Режим доступу : <http://www.cons-s.ru/materials?page=1&g=&q=&name=&author>.
28. Про затвердження Методики оцінки майна [Електронний ресурс] : Постанова Кабінету Міністрів України від 10.12.2003 № 1891. – Режим

- доступу : <http://zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi>.
29. Брилон А. В. Риск контролю и утраты залогового обеспечения / А. В. Брилон, Д. В. Минимулин // РИСК: ресурсы, информация, снабжение, конкуренция.
– 2009. – № 1. – С. 56-59.
 30. Дамодаран А. Инвестиционная оценка: инструменты и методы оценки любых активов ; пер. с англ. /А. Дамодаран – М. : Альпина Бизнес Букс,
2005. – 1341 с.
 31. Офіційний сайт Національного банку України [Електронний ресурс].
– Режим доступу : <http://www.bank.gov.ua>.
 32. Офіційний сайт Міжнародного комітету стандартів оцінки [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.ivsc.org>.
 33. Про оцінку майна, майнових прав та професійну оціночну діяльність в Україні [Електронний ресурс] : закон України, прийнятий Верховною Радою України від 12.07.2001 № 2658-III. – Режим доступу : <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/2658-14>.
 34. Серик Ю. В. Управління кредитним портфелем банку / Ю. В. Серик // Економіка і управління. – 2015. – № 4. – С. 70–75.
 35. Чуб П. М. Підходи до управління кредитним портфелем комерційного банку : автореф. дис. канд. екон. наук: спец. 08.04.01 «Фінанси, грошовий обіг і кредит» / Чуб Павло Михайлович. – Київ, 2003. – 18 [1] с.
 36. Дзюблюк О. В. Банки і підприємства: кредитні аспекти взаємодії в умовах ринкової трансформації економіки : монографія / О. В. Дзюблюк, О. Л. Малахова. – Тернопіль : Вектор, 2008. – 324 с.
 37. Рогожнікова Н. В. Аналіз стану та динаміки кредитної діяльності банків України / Н. В. Рогожнікова // Фінансовий простір. – 2016. – № 1 (15). – С. 30–34.
 38. Гаврилишин Б. Д. Економічна енциклопедія у трьох томах

- / Б. Д. Гаврилишин. – К. : Видавничий центр «Академія», 2002. – 952 с.
39. Дяків Р. Енциклопедія бізнесмена, економіста, менеджера / Р. Дяків. – К. : Міжнародна економічна фундація, 2010. – 704 с.
40. Коломойцев В. Е. Універсальний словник економічних термінів : навчальний посібник / В. Е. Коломойцев. – К. : Вид-во «Молодь», 2000. – 384 с.
41. Кузьмін О. Є. Основи менеджменту / О. Є. Кузьмін, О. Г. Мельник. К.: Академвидав, 2015. – 414 с.
42. Мескон М. Х. Основы менеджмента ; пер. с англ. / М. Х. Мескон, М. Альберт, Ф. Хедоури. – М. : Дело, 1998. – 704 с.
43. Стеченко Д. М. Менеджмент. Словник-довідник : навч. посіб. для студ. ВНЗ / Д. М. Стеченко, А. В. Григорович, А. П. Дука. – Хмельницький : Видавництво «Поділля», 2014. – 587 с.
44. Хамініч С. Ю. Управління підприємством на засадах освітнього потенціалу : монографія / С. Ю. Хамініч. – Д. : Вид-во ДНУ, 2006. – 288 с.
45. Шатун В.Т. Основи менеджменту : навчальний посібник / В. Т. Шатун. – Миколаїв : Вид-во МДГУ ім. Петра Могили, 2016. – 376 с.
46. Peter F. Drucket. The Educational Revolution. In “Education, Economy and Society”. The Free Press. – N.Y. : Collier-Macmillan Ltd., 1959.
47. Костюченко Н. С. Анализ кредитных рисков / Н. С. Костюченко. – СПб.: ИТД «Скифия», 2016. – 440 с.
48. Беляков А. В. Кредитный риск: анализ, оценка, управление / А. В. Беляков, Е. В. Ломакина // Финансы и кредит. – 2000. – № 9. – С. 20–28.
49. Ермасова Н. Б. Управление кредитными рисками в банковской сфере / Н. Б. Ермасова // Финансы и кредит. – 2016. – № 4. – С. 16–20.
50. Кабушкин С. Н. Управление банковским кредитным риском : учеб. Пособие / С. Н. Кабушкин. – М. : Новое издание, 2004. – 336 с.
51. Ковальов П. П. Ліміт активних операцій на одного позичальника як інструмент управління кредитним ризиком / П. П. Ковальов //

- Формування ринкових відносин в економіці. – 2005. – № 3. – С. 127–130.
52. Ковальов О. П. Класифікація банківських ризиків. Фактори, що впливають на кредитні ризики, і підходи до їх класифікації / О. П. Ковальов // Формування ринкових відносин в Україні. – 2006. – № 2. – С. 63–70.
53. Вітлінський В. В. Концепція стратегії кредитного ризику / В. В. Вітлінський, Я. С. Наконечний, О. В. Пернарівський, В. І. Великоіваненко. – К. : «Знання», КОО, 2000. – 251 с.
54. Примостка Л. О. Кредитний ризик банку: проблеми оцінювання та управління / Л. О. Примостка // Фінанси України. – 2014. – № 8. – С. 118–
55. Верхуша Н. П. Сутність кредитного ризику банку та його фактори / Н. П. Верхуша // Вісник Української академії банківської справи. – 2011. – № 2. – С. 67–73.
56. Рясних Є. Г. Система управління кредитним портфелем в комерційному банку / Є. Г. Рясних, А. А. Понамарьов, М. О. Микитин // Вісник Хмельницького національного університету. – 2017. – № 2. – Т. 1. – С. 146–
- 148.
57. Отчет о статистике дефолтов по кредитам украинских банков за Период 2007–2017 гг. [Электронный ресурс]. – Рейтинговое агентство «Кредит-рейтинг». – Режим доступа : <http://www.creditrating.ua/ru/defolts/defolts-bank/>.
58. Названі банки з найбільшими непогашеними кредитами [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://forbes.ua/business/>.
59. Кравченко В. П. Удосконалення оцінки кредитоспроможності позичальника / В. П. Кравченко, В. І. Кравченко

// Наукові праці КНТУ. – Економічні науки. – 2017. – Вип. 7. – С. 205–209.

60. Енциклопедія банківської справи України / [редкол.: В. С. Стельмах (голова) та ін.]. – К. : Молодь, Ін Юре, 2001. – 680 с.
61. Гринько Р. І. Термінологічний словник ринкової економіки: глобалізація, маркетинг, статистика, страхування, фінанси / Р. І. Гринько, О. Р. Гринько.– Львів : НВФ “Українські технології”, 2016. – 216 с.